

دانشگاه تربیت معلم

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

گروه مطالعات برنامه درسی

پایان نامه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

عنوان:

بررسی تاثیر سواد والدین بر عملکرد سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم
ابتدایی

(بر اساس مطالعات پرلز ۲۰۰۶)

استاد راهنما:

ولی الله فرزاد

پژوهشگر :

محمود قاسمی

خرداد ۱۳۸۸

University of Tarbiat Moallem
Faculty of Psychology and education

Thesis Submitted for Degree of Master of Arts in Educational Research

Title:

The Effect's of Parent's Education on Reading Literacy
Performance of the Forth Grade. (Based on PIRLS data-2006)

Supervisor:

Dr. V. Farzad

Researcher:

Mahmood Ghasemi

Jun 2009

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تاثیر سواد والدین بر عملکرد سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم دوره ابتدایی (بر اساس مطالعات پرلز ۲۰۰۶) می باشد. بعد از پالایش داده ها، نمونه مورد مطالعه شامل ۴۷۳۱ دانش آموز کلاس چهارم ابتدایی می باشد که در آزمون پرلز ۲۰۰۶ شرکت کرده اند. مقیاس های مورد استفاده شامل تحصیلات والدین، تعداد کتاب های موجود در خانه، توانایی خواندن اولیه، فعالیت های یادگیری اولیه و نمره کلی سواد خواندن بر اساس مدل راش بود که به روش مدل یابی معادلات ساختاری، اثرات مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیر تحصیلات والدین (متغیر بزون زا) بر تعداد کتاب های موجود در خانه، توانایی خواندن اولیه و فعالیت های یادگیری اولیه (متغیرهای درون زا) مورد بررسی قرار گرفت. پس از تایید مدل های اندازه گیری متغیرهای نهفته و برازش مدل تابع ساختاری، نتایج نشان داد که مدل های مورد آزمون، برازش مناسبی با داده ها دارد. تحصیلات والدین تاثیر معناداری بر عملکرد سواد خواندن و تعداد کتاب های موجود در خانه دارد. تاثیر تحصیلات والدین بر توانایی های خواندن اولیه و فعالیت های یادگیری اولیه غیر معناداری است.

فصل اول

مدل علی پیشنهادی پژوهش.....۷

فصل دوم

نمودار ۱-۲: عوامل تاثیر گذار بر خواندن.....۲۹

شکل ۱-۲: دیدگاه های مربوط به خواندن.....۳۰

فصل سوم

جدول ۱-۳: نمونه مورد استفاده برای نمونه گیری در ایران.....۶۱

جدول ۲-۳: خلاصه توصیفی حیطه ها و سوالات اهداف خواندن و فرایندهای درک مطلب.....۶۴

جدول ۳-۳: بار عاملی متغیر فعالیت های یادگیری اولیه دانش آموز.....۶۹

جدول ۳-۴: بار عاملی بالاتر از ۰/۶ برای متغیر فعالیت های یادگیری اولیه دانش آموز.....۶۹

جدول ۳-۵: پارامترهای الگوی اندازه گیری عامل فعالیت های یادگیری اولیه دانش آموز در تحلیل

عاملی تأییدی.....۷۰

جدول ۳-۶: شاخص های نیکوئی برازش الگوی اندازه گیری فعالیت های یادگیری اولیه.....۷۱

جدول ۳-۷: بار عاملی متغیر توانایی های خواندن اولیه دانش آموز.....۷۳

جدول ۳-۸: پارامترهای الگوی اندازه گیری عامل توانایی های خواندن اولیه دانش آموز در تحلیل

عاملی تأییدی.....۷۳

جدول: ۳-۹: شاخص های نیکوئی برازش الگوی اندازه گیری توانایی های خواندن اولیه.....۷۴

شکل مربوط به طرح کلی مدل اندازه گیری متغیرهای پژوهش.....۷۷

جدول ۱۰-۳: ویژگی های شاخص های برازش.....۸۱

فصل چهارم

- جدول ۴-۱: شاخص های توصیفی عملکرد دانش آموزان در نشانگر مقیاس های پژوهش (متغیر برون زا)..... ۸۷
- جدول ۴-۲: شاخص های توصیفی عملکرد دانش آموزان در نشانگر مقیاس های پژوهش (متغیر های درونزا)..... ۸۸
- جدول ۴-۳: ماتریس همبستگی متغیرهای نهفته پژوهش..... ۸۹
- مدل برازش یافته به همراه ضرایب مسیر..... ۹۰
- جدول ۴-۴: اثر مستقیم متغیر های نهفته درون زای بر دیگر متغیرهای نهفته درون زا (β)..... ۹۲
- جدول ۴-۵: اثر مستقیم متغیر نهفته برون زا بر متغیرهای نهفته درون زا (γ , GAMMA)..... ۹۴
- جدول ۴-۶: اثر متغیرهای نهفته برون زا بر متغیر های مشاهده شده X (λx , LAMBDA-X)..... ۹۵
- جدول ۴-۷: اثر متغیرهای نهفته درون زا بر متغیرهای مشاهده Y (λy , LAMBDA-Y)..... ۹۷
- جدول ۴-۸: خطای اندازه گیری متغیرهای مشاهده شده X ($\delta\theta$, THETA-DELTA)..... ۹۸
- جدول ۴-۹: خطای اندازه گیری متغیرهای مشاهده Y ($\epsilon\theta$, THETA-EPSILON)..... ۹۹
- جدول ۴-۱۰: اثر کل متغیر نهفته برون زا (ξ , KSI) بر متغیر های نهفته درون زا (η)..... ۱۰۰
- جدول ۴-۱۱: اثر غیر مستقیم متغیر نهفته برون زا (ξ , KSI) بر متغیر های نهفته درون زا (η)..... ۱۰۱
- جدول ۴-۱۲: اثر کل متغیرهای نهفته درون زا (η) بر دیگر متغیرهای نهفته درون زا (η)..... ۱۰۲
- جدول ۴-۱۳: اثر غیر مستقیم متغیرهای نهفته درون زا (η , ETA) بر دیگر متغیرهای نهفته درون زای (η , ETA)..... ۱۰۳
- جدول ۴-۱۴: مقدار واریانس تبیین شده از متغیرهای نهفته درون زا..... ۱۰۴
- جدول ۴-۱۵: آماره های مربوط به نیکویی برازش مدل..... ۱۰۵

مقدمه

آغاز هزاره‌ی سوم را عصر دانائی نامیده‌اند. بشر امروز به خوبی دریافته است که برای پاسخگویی به نیازهای این عصر نیازمند تحول در آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش پیچیده‌ترین، دشوارترین، ظریف‌ترین و مؤثرترین نهاد اجتماعی به شمار می‌رود (صافی، ۱۳۸۰). ثمره‌ی این سازمان علاوه بر تبدیل انسان‌های خام به انسانهای خلاق، فعال و بالنده؛ تأمین نیروی انسانی در سطوح گوناگون اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه است. لذا آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه محسوب می‌شود و کشورهای جهان در انتخاب و بهره‌گیری از نظام آموزشی کارآمد بیشترین دقت و حساسیت را به خرج می‌دهند. شاید درک این ضرورت و مسئولیت باعث شده آموزش و پرورش تطبیقی و همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش و پرورش مورد توجه و اهمیت ویژه‌ای قرار گیرد. آموزش و پرورش تطبیقی به منظور به دست آوردن شناخت عمیق‌تر و وسیع‌تر از مسایل تربیتی و برای رسیدن به اهدافی نظیر برنامه‌ریزی، برقراری همکاری‌های امکان‌پذیر فرهنگی بین ممالک مختلف جهان، معرفی نوآوری‌های آموزشی و شناخت مسایل جهانی انجام پذیرد (آقازاده، ۱۳۸۲). بر اساس همین رویکرد و برای رسیدن به اهداف مطروحه انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی^۱ (IEA) در سال ۱۹۵۹ بنیان نهاده شد. هدف نهایی IEA، ارتقای سطح یادگیری در درون نظام‌های آموزشی جهان و بهبود سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی مربوط به فرایند تدریس و یادگیری در آن می‌باشد (مرکز ملی تیمز و پرلز، ۱۳۸۶). این انجمن از بدو تأسیس، مطالعات تطبیقی وسیعی را در سطح بین‌المللی در زمینه‌ی علوم، ریاضیات زبان، ادبیات، تربیت اجتماعی، نگارش، رایانه، آموزش پیش دبستانی، درک مطلب، سواد خواندن و غیره انجام داده است. یکی از این مطالعات، مطالعه بین‌المللی مرتبط با "مهارت خواندن" است. "مهارت خواندن" به عنوان موضوعی مهم که خود می‌تواند بر سایر جنبه‌ها و موضوعات

^۱ - International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)

تأثیر بگذارد همواره مورد توجه IEA بوده است. این انجمن از ترکیب دو واژه "سواد" و "خواندن" برای بیان مفهوم "آنچه توانایی خواندن نامیده می شود" استفاده کرده است.

مطالعه بین‌المللی پیشرفت در سواد خواندن (PIRLS) که به وسیله ی مؤسسه بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (IEA) اداره و اجرا می‌شود، به موضوع سواد خواندن می‌پردازد. در این آزمون، مهارت خواندن دانش‌آموزان در زبان مادری‌شان ارزشیابی می‌شود.

IEA در مطالعات خود بر سه عامل خانواده، مدرسه، و خود دانش آموز نظر دارد. در این پژوهش بعدی از نقش خانواده به عنوان یکی از عوامل تأثیر گذار بر توانایی های خواندن دانش آموز مورد بررسی قرار می گیرد.

بیان مسئله

«ارزشیابی عبارت است از فرایند تعیین کردن، به دست آوردن و فراهم آوردن اطلاعات توصیفی و قضاوتی در زمینه هدف‌ها، برنامه‌ها، اجرای برنامه‌ها و بازده‌های حاصل از آنها به منظور تسهیل تصمیم‌گیری، درک بهتر و عمیق‌تر از پدیده مورد بررسی و در نهایت پاسخگو بودن» (بامبرگر^۱، راش^۲ و مابری^۳، ۲۰۰۶، ص ۱۵). بنابراین ارزشیابی، آیینی را فراهم می‌آورد که به کمک آن درک بهتری از پدیده‌ها حاصل می‌آید، تصمیم‌گیری ساده‌تر می‌شود و در نهایت کیفیت نظام‌های آموزشی در جهت پاسخگویی به نیازهای فرد و جامعه ارتقا می‌یابد. فعالیت‌های آموزشی بدون ارزشیابی صرفاً «رهاکردن تیر در تاریکی» است (بازرگان، ۱۳۸۶).

ارزشیابی‌ها دارای انواعی هستند که یکی از آنها، ارزشیابی‌های بین‌المللی اند. ارزشیابی‌های بین‌المللی شکل نسبتاً جدیدی از فعالیت‌های ارزشیابی است که با هدف فراهم کردن اطلاعاتی در مورد میزان موفقیت یک سیستم آموزشی یا بخش خاصی از آن طراحی شده است (کلاگان و گرنی^۴، ۲۰۰۱). این مطالعات اطلاعات ارزنده‌ای را برای بهبود فرایند یاددهی-یادگیری نظام‌های آموزشی کشورها در اختیار قرار داده است. شناسایی نقاط ضعف و قوت نظام آموزشی کشورهای عضو، و یافتن راه‌کارهایی برای بهبود و افزایش عملکرد آموزشی مدارس آنها، بخشی از اهداف مطالعات تطبیقی بین‌المللی است. هدف اصلی این مطالعات، آن است که کشورها از طریق شرکت در مطالعات جهانی، صلاحیت‌ها و توانایی‌های خود را در ابعاد مختلف مورد ارزیابی قرار دهند (کاکو جویباری، به نقل از کریمی، ۱۳۸۳).

1 - Bamberger

2 - Ragh

3 - Mabry

4 - Kellaghan & Greaney

مطالعه بین‌المللی پیشرفت در سواد خواندن (PIRLS) که به وسیله ی مؤسسه بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (IEA) اداره و اجرا می‌شود یک از این مطالعات ارزشیابی است. در این آزمون، مؤسسه بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، مهارت خواندن دانش‌آموزان در زبان مادری‌شان را ارزشیابی می‌کند و اطلاعات جمع آوری شده از دانش‌آموزان، معلمان و مدارس را در مورد عواملی که ممکن است به عملکرد بهتر در بعضی از دانش‌آموزان نسبت به بعضی دیگر از دانش‌آموزان بیانجامد؛ جمع آوری و مقایسه می‌کند (ویگل، کالتون و ریوست^۱، ۲۰۰۱). سواد خواندن به عنوان یک مهارت اساسی هدف این ارزشیابی است.

کمبل (۲۰۰۱) سواد خواندن را اینگونه تعریف می‌کند: «توانایی درک و استفاده از فرم‌های نوشتاری زبان که جامعه آن را درخواست می‌کند و یا فرد آن را ارزش گذاری می‌نماید. نوآموزان با این توانایی می‌توانند معنای متون متفاوت را دریابند. آنها برای یادگیری و شرکت در جامعه با سوادان یا برای سرگرمی و لذت می‌خوانند (به نقل از کریمی، ۱۳۸۴).

بنابراین مهارت خواندن به عنوان یک مهارت اساسی شناخته می‌شود نه به عنوان هدف یادگیری در یک زمان محدود. مهارت خواندن به عنوان یک ابزار کارآمد در یادگیری و رشد فردی، چه در درون و چه بیرون از مدرسه، برای امروز و آینده، برای آموزش‌های بعدی، همچنین در کار و فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت است. لذا پیشرفت در سواد یادگیری نه تنها شالوده یادگیری زبان مادری یا دیگر موضوعات است؛ بلکه پیش‌نیازی برای حضور موفق در دوره‌های جوانی و بزرگسالی است (اسمیت و دیگران، ۲۰۰۰، به نقل از لیناکیلا و مالین^۲، ۲۰۰۴). مهارت در خواندن سنگ بنای آموزش است (چاری و خیر، ۱۳۸۱).

---

1 - Winglee, Kalton & Rust

2 - Linnakyala & Malin

از سوی دیگر وضعیت اقتصادی- اجتماعی یک ویژگی پیشینه‌ای مهم در پیش بینی وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان است (بروئک^۱، ۲۰۰۲، به نقل از پهلوان صادق و همکاران، ۱۳۸۴). سطح سواد والدین به عنوانی یکی از مهمترین ابعاد اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر عملکرد دانش‌آموزان در مدرسه، در بسیاری از کشورها به اثبات رسیده است (یانگ^۲، ۲۰۰۳). مولیس^۳ و دیگران (۲۰۰۷) عوامل مؤثر بر عملکرد سواد خواندن را در چهار دسته: عوامل مربوط به دانش آموز، والدین، معلم و مدرسه بر می‌شمرند که این عوامل دارای اثر تعاملی اند و هر یک نیز دارای زیر مجموعه‌هایی می‌باشند. تحقیقات نشان داده سطح سواد والدین به صورت مسقیم و غیر مستقیم بر عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان تاثیر دارد (مایبرگ و روزن^۴، ۲۰۰۶). سواد والدین را می‌توان از بعد تاثیر سواد مادر و تاثیر سواد پدر بر مهارت خواندن کودک بررسی نمود. سواد والدین تاثیر اساسی بر عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان دارد و تقریباً نیمی از این تاثیر توسط متغیرهای واسطه‌ای همچون: تعداد کتاب‌های موجود در خانه، توانایی خواندن در هنگام ورود به مدرسه و فعالیت‌های یادگیری اولیه تعدیل می‌گردد (مایبرگ و روزن، ۲۰۰۶).

تعداد کتاب‌های موجود در خانه به عنوان متغیر مرتبط با پیشرفت خواندن دانش‌آموزان شناخته می‌شود. در تحقیقات از تعداد کتاب‌های موجود در خانه به عنوان شاخص دسترسی به منابع خواندنی استفاده می‌شود (الی^۵، ۱۹۹۲). محیط غنی و نگرش مثبت والدین به خواندن که با تعداد کتاب‌های فراهم شده توسط والدین نشان داده می‌شود در شکل‌گیری نگرش مثبت به خواندن در کودکان مؤثر است (چیا چوی و هواکو^۶، ۲۰۰۵). کتاب‌های موجود در خانه به دو دسته، کتاب‌های کودک و سایر کتاب‌های تقسیم می‌شوند. تحقیقات نشان داده بین تعداد کتاب‌های کودک موجود در خانه و

1 - Broeck

2 - Broeck

3 - Mullis

4 - Myberg & Rosen

5 - Elley

6 - Chia-Chui, C. & Hwa- Ko

مهارت خواند دانش آموز رابطه وجود دارد اما بین وجود سایر کتب در خانه و این مهارت رابطه وجود ندارد (دیاکونا^۱، ۲۰۰۴).

موسچواکی^۲ (۱۹۹۹) بیان می‌کند: منظور از فعالیت‌های اولیه خواندن^۳ بیشتر از این که خواندن و نوشتن محض باشد، تجارب خانوادگی است که به آن یادگیری غیر رسمی اطلاق می‌شود. یادگیری غیررسمی لحظه لحظه در خانواده‌ها جریان دارد. کیفیت متفاوت این تجارب می‌تواند به شکل گیری اطلاعات، نگرش‌ها و تجربیات متفاوتی در کودک بینجامد (دیاکونا، ۲۰۰۴).

یکی دیگر از متغیرهای تأثیر گذار بر پیشرفت خواندن دانش آموز، توانایی‌های اولیه خواندن^۴ او است. لانبرگ^۵ (۱۹۸۵) پی برد که توانایی‌های خواندن کودکان در سال اول به خوبی می‌تواند پیشرفت خواندن در کلاس سوم را پیش بینی کند (به نقل از مایبرگ و روزن). این توانایی‌ها در دوره‌های پیش از آموزش رسمی، یعنی در کودکستان، شکل می‌گیرد و در طول سال‌های بعد می‌تواند عاملی برای تفاوت در مهارت‌های خواندن شود. کودک بسته به مدت زمانی که در کودکستان گذرانده (دیاکونا، ۲۰۰۴) و کیفیت آموزشی آن مرکز توانایی‌های اولیه خواندن در سه سطح بازشناسی حروف، خواندن کلمات و خواندن جمله را دارا می‌شود.

در سال ۱۹۹۸، مجمع عمومی انجمن بین المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با پروژه ی پرلز به عنوان بخشی از چرخه ی ثابت ارزیابی‌هایی که ریاضیات و علوم را نیز شامل می‌شود، رسماً موافقت کرد. این مجمع اصول بنیادینی را در همان مرحله پی ریزی کرد که یکی از این اصول عبارت است: «پرلز تمرکز خود را بر دستاورد سواد خواندن و نیز متون یادگیری خواندن در خانه و مدرسه قرار دهد» (کریمی، ۱۳۸۴، ص ۶). دانش آموز در

---

1 - Diaconu

2 - Moschovaki

3- Early reading activities

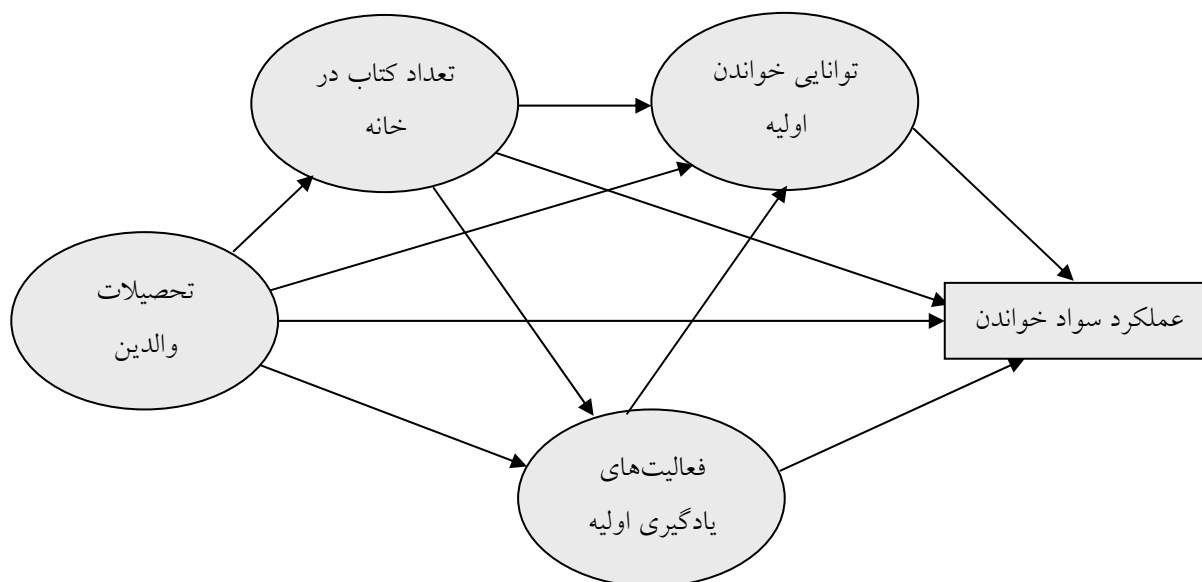
4- Early reading abilities

5- Lanberg

خانه با والدین در تعامل است. بنابراین می‌توان ارتباط بین عوامل مرتبط با والدین و تأثیر توانایی خواندن دانش آموز را مورد بررسی قرار داد.

عملکرد دانش آموزان ایرانی آزمون پرلز و عوامل مرتبط با آن، تغییر و تحولاتی که در روش‌ها با توجه به نتایج آزمون در دور اول ایجاد گردید؛ قابل تحلیل و بررسی اند. از جمله این عوامل می‌توان به نقش خانواده اشاره کرد.

در نهایت، بر اساس مبانی نظری و یافته‌های پژوهشی چنین به نظر می‌رسد که بین متغیر برونزا (تحصیلات والدین) و متغیرهای درونزا (توانایی خواند اولیه، فعالیت‌های یادگیری اولیه و تعداد کتاب‌های موجود در خانه) و متغیر وابسته (عملکرد سواد خواندن) رابطه وجود دارد. بنابراین می‌توان به منظور بررسی روابط و اثرات مستقیم و غیر مستقیمی که این متغیرها بر عملکرد سواد خواندن دارند، از یک مدل علی برای درک بهتر روابط بین آنها با عملکرد سواد خواندن استفاده کرد. مدل پیشنهادی به شرح زیر آورده شده است:

اهداف کلی

هدف کلی این پژوهش بررسی تأثیر سواد والدین بر توانایی خواندن دانش‌آموزان می‌باشد.

به منظور دستیابی به این هدف موارد زیر دنبال می‌گردد:

- الف- بررسی تأثیر تحصیلات والدین، توانایی خواندن اولیه، فعالیت‌های یادگیری اولیه و تعداد کتاب‌های موجود در خانه بر پیشرفت خواندن دانش‌آموزان.
- ب- ارائه پیشنهادهایی در خصوص عوامل مربوط به دانش‌آموز و خانواده که با پیشرفت خواندن مرتبط هستند.

اهداف ویژه

بر اساس مدل ارائه شده اهداف زیر مد نظر است:

۱. بررسی تأثیر تحصیلات والدین، تعداد کتاب‌های موجود در خانه، فعالیت‌های یادگیری اولیه، توانایی‌های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش‌آموزان.
۲. بررسی تأثیر تعداد کتاب‌های موجود در خانه، فعالیت‌های یادگیری اولیه، توانایی‌های یادگیری اولیه، و عملکرد خواندن دانش‌آموزان.
۳. بررسی تأثیر فعالیت‌های یادگیری اولیه، توانایی‌های یادگیری اولیه، و عملکرد خواندن دانش‌آموزان.
۴. بررسی تأثیر توانایی‌های خواندن اولیه و عملکرد خواندن دانش‌آموزان.

فرضیات پژوهش

- ۱) تحصیلات والدین بر تعداد کتاب های موجود در خانه، فعالیت های یادگیری اولیه، توانایی های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر مستقیم دارد.
- ۲) تحصیلات والدین بر، فعالیت های یادگیری اولیه، توانایی های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر غیر مستقیم دارد.
- ۳) تعداد کتاب های موجود در خانه بر فعالیت های یادگیری اولیه، توانایی های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر مستقیم دارد.
- ۴) تعداد کتاب های موجود در خانه بر توانایی های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر غیر مستقیم دارد.
- ۵) فعالیت های یادگیری اولیه بر توانایی های خواندن اولیه، و عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر مستقیم دارد.
- ۵) فعالیت های یادگیری اولیه بر عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر غیر مستقیم دارد.
- ۷) توانایی های خواندن اولیه بر عملکرد خواندن دانش آموزان تاثیر مستقیم دارد.

اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

اهمیت خواندن به عنوان یکی از مولفه‌های سواد زمانی مورد توجه جهانیان قرار گرفت که یونسکو سال ۱۹۹۰ را سال جهانی سواد نامید. مهارت در «خواندن»، توانایی درک مطلب، تفسیر و استنتاج از متون درسی و غیر درسی را برای دانش‌آموزان ممکن می‌سازد و آنها را با افکار و اطلاعات جدیدی آشنا می‌سازد تا راه «بهتر اندیشیدن» و «بهتر زیستن» را بیاموزند. به عبارت دیگر، «سواد خواندن» ابزاری است که امکان دستیابی به ذخایر بی‌انتهای تجربه بشری را مقدور می‌سازد (کریمی، ۱۳۸۴). بنابراین می‌توان آن را پیش‌نیازی برای سایر یادگیری‌ها دانست. به نظر نلسون (۱۹۸۴) و سیلیمن (۱۹۸۶)، «زبان اساسی‌ترین رسانه ای است که از طریق آن، اغلب یادگیری‌های اجتماعی و تحصیلی در مدرسه تحقق می‌یابد» (هالاها و کافمن، ترجمه ماهر، ۱۳۷۱، ص ۳۴). لذا فقدان این پیش‌نیاز می‌تواند زمینه ساز مشکلات عدیده ای در یادگیری سایر دروس باشد. بهبود و پیشرفت سواد خواندن دانش‌آموزان از وظایف اصلی نظام‌های آموزشی کشورهاست و ارتقای این مهارت، باید یکی از نتایج و پیامدهای قطعی نظام‌های آموزش باشد. چنان‌که بیان شد یادگیری مهارت‌های خواندن مختص به مدرسه نمی‌باشد. به طور طبیعی، کودکان زندگی روزمره خود را در خانه و در مدرسه می‌گذرانند. تحقیقات نشان داده است که آنها بسیاری از نیازهای سواد آموزی خود را می‌توانند از طریق خانواده و جامعه تامین کنند. در مطالعات پرلز «سواد خواندن» دانش‌آموزان به عنوان کسانی که از مرحله یادگیری برای خواندن به مرحله خواندن برای یادگیری گذر می‌کنند، مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. مطالعات IEA در حیطه خواندن، برای شرکت‌کنندگان این فرصت را فراهم می‌کند تا روند کار را در طول دوره‌های زمانی پنج ساله مطالعه کنند و بینش‌هایی در مورد نقاط ضعف و قوت نسبی مهارت‌های خواندن دانش‌آموزان در کشورهای شان بدست آورند. پرلز علاوه بر فراهم نمودن اطلاعات در مورد روند عملکرد در طی زمان، جمع‌آوری اطلاعات گسترده پیش‌زمینه‌ای برای نشان دادن اهمیت کیفی، کمی و محتوایی آموزش

را مقدور می‌سازد. به همین علت است که پرلز، مهارت‌های بنیادی سواد خواندن دانش‌آموزان دوره ابتدایی را با سایر یادگیری‌های تعیین‌کننده مرتبط می‌داند؛ به طوری که دامنه و کیفیت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با کیفیت یادگیری خواندن و کسب مهارت‌های لازم در درک مطالب درسی آنها ارتباط مستقیمی دارد.

جمهوری اسلامی ایران، در پرلز ۲۰۰۱ و ۲۰۰۶ به ترتیب رتبه سی و دوم در بین ۳۵ کشور و رتبه چهارم در بین ۴۵ کشور را کسب نمود (کریمی، ۱۳۸۶). عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در این دو مرحله؛ تغییر و تحولاتی که در روش‌ها با توجه به نتایج آزمون ایجاد گردید؛ و عواملی که در کسب این رتبه‌ها مؤثر بوده‌اند قابل تحلیل و بررسی‌اند.

با توجه به آنچه بیان گردید و تاکید و تاملی که مؤسسه بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی بر نقش والدین در سواد خواندن فرزندان دارد؛ این مطالعه بر آن است که تأثیر سواد والدین بر پیشرفت سواد خواندن به عنوان متغیرهایی مهم، سنجیده شود. امید است که با انجام این پژوهش و در اختیار قرار دادن نتایج آن به معلمان، اولیا و کارشناسان، در جهت ارتقای پیشرفت دانش‌آموز گامی مؤثر برداشته شود.

تعریف اصطلاحات

الف. تعریف مفهومی واژه ها

سواد خواندن

تعریف پرلز از سواد خواندن، درک و توانایی استفاده از صورت های مختلف نوشتاری است که جامعه لازم می داند یا برای افراد ارزشمند است. نو آموزان می توانند معنای متون مختلف را دریابند. آنها از خواندن برای یادگیری، برای شرکت در اجتماع خوانندگان در مدرسه و زندگی روزمره و برای لذت جویی استفاده می کنند (مولیس، کندی و سین بری^۱، ۲۰۰۶)

فعالیت های یادگیری اولیه

به فعالیت هایی که در جهت یادگیری به صورت رسمی و غیر رسمی در سنین ۳ تا ۵ سالگی صورت می گیرد (رودریگوئز^۲، ۲۰۰۵). به دلیل این که کودک مهارت های جسمی، بهداشتی، اجتماعی - عاطفی، آموزشی و هوشی را به خوبی بیاموزد (گالاهو و ازمان^۳، ۱۹۹۶، به نقل از رودریگوئز، ۲۰۰۵).

توانایی های خواندن اولیه

توانایی خواندن اولیه به مهارت ها و توانایی هایی اشاره می کند که قبل از ورود به آموزش رسمی و کلاس درس به انحاء مختلف حاصل می شوند. لانبرگ (۱۹۸۵) توانایی های خواندن اولیه را توانایی های مرتبط با خواندن که در دوره های پیش از آموزش رسمی، شکل می گیرد، تعریف می کند (به نقل از مایبرگ و روزن، ۲۰۰۶).

¹ - Mullis, Kennedy & Sainsbury

² - Rodriguez

³ - Gallahue & Ozmun

ب. تعریف عملیاتی واژه ها

تحصیلات والدین

متغیر تحصیلات والدین چنان که از نام آن بر می آید با هدف اندازه گیری تحصیلات والدین، طرح و در پرسشنامه زمینه یابی یادگیری خواندن گنجانده شده است. این متغیر به وسیله ۸ سوال اندازه گیری می شود که والدین دانش آموز به آن پاسخ می دهند.

تعداد کتاب های موجود در خانه

متغیر تعداد کتاب های موجود در خانه با ۵ سوال و به منظور پی بردن به تعداد کتاب هایی که در خانه هر دانش آموز شرکت کننده در پرلز وجود دارد، در پرسشنامه زمینه یابی یادگیری خواندن در نظر گرفته شده است. این سوال ها توسط والدین دانش آموز پاسخ داده می شوند.

فعالیت های یادگیری اولیه

چنان که اشاره شد، فعالیت های یادگیری اولیه به فعالیت های رسمی و غیر رسمی اطلاق می شود که در جهت یادگیری های مرتبط با خواندن در سنین ۳ تا ۵ سالگی صورت می گیرد. در این پژوهش منظور نمره ای است که دانش آموزان در آزمون پرلز ۲۰۰۶ از پاسخگویی به سوال های مربوط به این متغیر به دست آورده اند. این نمره توسط ۱۱ سوال که در پرسشنامه زمینه یابی یادگیری خواندن طرح شده اند بدست می آید. والدین دانش آموز به این سوال ها پاسخ می دهند.

توانایی های خواندن اولیه

متغیر توانایی های خواندن اولیه به اندازه گیری مهارت های مرتبط با خواندن که قبل از دبستان در دانش آموز شکل گرفته است می پردازد. این متغیر توسط ۵ سوال اندازه گیری می شود. سوال ها در پرسشنامه زمینه یابی یادگیری خواندن گنجانده شده است و توسط والدین دانش آموز پاسخ داده می شوند.

عملکرد سواد خواندن

منظور نمره ای است که هر یک از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در آزمون سواد خواندن ارائه شده توسط مجریان آزمون پرلز ۲۰۰۶ در بخش متون ادبی و اطلاعاتی کسب نموده‌اند. این نمره با عنوان نمره راش در کل سوال‌ها به دست آمده است.

مقدمه

بنیان های نظری مساله پژوهش در فصل دوم بررسی می گردد. لزوم و اهمیت فصل دوم را می توان در نکات زیر خلاصه کرد:

- محقق در فصل دوم، اشراف خود بر مساله مورد پژوهش را نشان می دهد و زمینه ای را برای تفسیر نتایج احتمالی تحقیق خود فراهم می کند.

- ادبیات تحقیق به روشن شده مساله مورد پژوهش کمک می کند.

- ادبیات تحقیق ضمن بیان جایگاه مساله مورد پژوهش در بدنه ی دانشی آن موضوع، امکان مقایسه ی نتایج تحقیق را با تحقیقات دیگران میسر می کند.

با توجه به آنچه ذکر شد محقق ادبیات تحقیق را به عناوینی همچون خواندن، درک مطلب، بررسی نقش خانواده و محیط خانه در شکل گیری و گسترش مهارت خواندن اختصاص داده. همچنین بخشی از نتایج آزمون های پرلز ۲۰۰۱ و ۲۰۰۶ که مرتبط با موضوع پژوهش بوده اند نیز منعکس گردیده اند. قسمت پایانی مروری است بر تحقیقاتی که در داخل و خارج کشور مرتبط با مساله پژوهش انجام گرفته است.